

http://www.tv.com/numb3rs/spree/episode/767902/reviews.html?pg_user_reviews=0&tag=pagination;1. Richard Corliss SHOW BUSINESS: The World According to Gump [Електронний ресурс]: Julie Grace/Chicago and Martha Smilgis/Los Angeles Monday, Aug. 01, 1994. - Режим доступу до статті: <http://www.webcitation.org/5tdcktpoX>. Run Forrest Run Run Club. Режим доступу до статті: <http://www.runforrestrun.org/>. Sarah Lyall It's 'Forrest Gump' vs. Harrumph. [Електронний ресурс]: published on July 31, 1994. - Режим доступу до статті: <http://www.webcitation.org/5texWzYFD>. Ted Elrick GUMP BECOMES HIM. [Електронний ресурс]: The Robert Zemeckis Interview by Ted Elrick. - Режим доступу до статті: http://www.dga.org/news/mag_archives/v20-1/zemeckis.html. The British Academy of Film and Television Arts. Режим доступу до статті: <http://www.bafta.org/awards/>. The Run Forrest Run 5K. Режим доступу до статті: http://www.bigsurhalfmarathon.org/Event_Information/courseinfo5k.htm. VIDEO ENCHANTED FORREST THE MUCH-BELOVED ``FORREST GUMP`` ARRIVES ON DVD WITH SWEETNESS INTACT. [Електронний ресурс]: Published on August 28, 2001, Daily News of Los Angeles (CA). - Режим доступу до статті: http://nl.newsbank.com/nl-search/we/Archives?p_product=LA&p_theme=la&p_action=search&p_maxdocs=200&p_topdoc=1&p_text_direct=0=0EE3576468090812&p_field_direct=0=document_id&p_perpage=10&p_sort=YMD_date:D&s_trackval=GooglePM.

БРОСЛЕНКО О. Л.

(Запорізький національний університет)

ПОЕТИКА ЗАГОЛОВКУ РОМАНУ ДЖ. М. КУТЗЕЕ «DAIRY OF A BAD YEAR» («ЩОДЕННИК ПОГАНОВОГО РОКУ»)

Користуючись досвідом сучасних науковців поетики художнього тексту, в статті аналізується поетика заголовку останнього роману «Щоденник поганого року» сучасного австралійського письменника Дж. М. Кутзее. Розглядаються різні підходи до розуміння сутності, видів та функцій заголовку художніх творів, а також досліджуються персональні, алюзивні, хронотопні аспекти заголовку вищезгаданого роману. В цьому заголовку представлені основні жанрові, тематико-проблематичні, філософсько-естетичні характеристики.

Ключові слова: заголовок, подвійне кодування, хронотоп, алюзія, постмодерністський текст.

Бросленко Е. Л. Поэтика заглавия романа Дж. М. Кутзее «Dairy of a Bad Year» («Дневник плохого года»). На основе опыта современных исследователей поэтики художественного текста, в статье анализируются поэтика заглавия последнего романа «Дневник плохого года» современного австралийского писателя Дж.М. Кутзее. Рассматриваются разные подходы к пониманию сущности, видов и функций заглавий художественных произведений, а также исследуются персональные, алюзивные, хронотопные аспекты заглавия указанного романа. В его заглавии представлены основные жанровые, тематико-проблематичные, философско-эстетические характеристики.

Ключевые слова: заглавие, двойное кодирование, хронотоп, алюзия, постмодернистский текст.

Broslenko O. L. Title Poetics of J. M. Coetzee's novel "Dairy of a Bad Year". Using the results of modern researches on the poetics of a literary text, the problems of title poetics are analyzed in the article, based on the latest novel by Australian writer John Maxwell Coetzee "Dairy of a Bad Year". The article deals with different concepts, defining the essence, types and functions of a text's title and is devoted to the investigation of personal, chronotopic and allusive aspects of the title under research. The main genre, thematic, problematic, philosophic and esthetic characteristics are represented in the title of the novel.

Key words: title, double coding, chronotop, allusion, postmodern text.

Джон (Джозеф) Максвелл Кутзее (John Maxwell Coetzee) – англомовний письменник, критик, лінгвіст. Лауреат Нобелівської премії з літератури 2003 року. Перший письменник, який був двічі відзначений Букеровською премією (в 1983 р. за роман «Життя та час Михаела К.» («Life and Times of Michael K.», 1983) та в 1999 р. за роман «Безчестя» («Disgrace», 1999)).

Дж. М. Кутзее народився в родині африканерів – потомків голландських переселенців. 10 років прожив в Америці, де стає професором з літератури, повертається на Батьківщину та займає місце професора Кейптаунського університету. Південній Африці він віддає ще 20 років свого життя. Незважаючи на численні відрядження, про що би він не писав, він пише про Південну Африку, інколи вона постає на сторінках його романів реальною, легко упізнаною, а деколи загубленим в космосі міфічним світом. Кутзее ніколи не був активним борцем з апартеїдом, на відміну від Надін Гордимер, його погляд на світ – це відсторонений погляд творця. В своїх автобіографічних книгах Кутзее пояснює, що вже в дитинстві він не міг не помічати напруженого соціального становища оточуючого його світу, так з'явився його інтерес до «пригноблених та ображених». Він говорить, що через зіткнення інтересів двох рас його батьківщина постала на передньому плані – тут протиріччя, конфлікти, образи, страждання виступають виразніше. Методи захисту у імперії були жорсткими, відповідні засоби – опір – були рівнозначні за жорстокістю. В 2002 році письменник іммігрував до Австралії, де він зараз займає почесну посаду в університеті Аделаїди.

Американський літературний критик Андрю Марр газети «Telegraph» в своїй статті «He is both fish and fowl» називає Кутзее серйозним романістом, твори якого болючі та важкі для сприйняття, а стиль зображення – стислий. Саме завдяки відсутності позитива він отримав дві Букеровські премії та багато інших нагород. Він є справжньою літературною суперзіркою, яка освітлює складні питання людства. «The case for J.M Coetzee is straightforward. He is serious, as few other novelists now bother to be. His books

are generally painful. In style they are almost frugal, and they deal with difficult questions – human evil, whether we can truly empathise with others, our exploitation of animals. His lack of comfort has won him two Bookers and many other prizes. He inhabits literary superstardom.» [Marr, p. 1].

Дж. М. Кутзее є автором одинадцятьох романів: «Смеркова земля» («Dusklands» 1974, переклад рос. 2005), «В серці країни» («In the Heart of the Country» 1977, переклад рос. 2005), «Очікування варварів» («Waiting for the Barbarians» 1980, переклад рос. 1989), «Життя та час Мікаела К.» («Life & Times of Michael K.» 1983, рос. переклад 1989), «Містер Фо», («Foe» 1986, рос. переклад 2004), «Залізний вік» («Age of Iron» 1990, рос. переклад 2005), «Осінь в Петербурзі» («The Master of Petersburg» 1994, рос. переклад 1999), «Безчестя» («Disgrace» 1999, рос. переклад 2001), «Елізабет Костелло» («Elizabeth Costello» 2003, рос. переклад 2004), «Повільна людина» («Slow man» 2005, рос. переклад 2006), а останній з романів, «Щоденник поганого року» («Diary of a Bad Year»), ще не перекладений російською мовою. А також три художні автобіографії та п'ять робіт з есеїстики не перекладались російською мовою.

Актуальність даної статті обумовлена відсутністю цілісного дослідження поетики художнього світу південноафриканського письменника Дж. М. Кутзее в цілому та його найновішого роману «Щоденник поганого року» зокрема.

Мета статті – визначити своєрідність поетики заголовку досліджуваного роману.

Завдання :

- виявити особливості поетики заголовку роману “Dairy of a Bad Year”;
- обґрунтувати гіпотезу впливу поетики заголовку роману “Dairy of a Bad Year” на організацію часо-просторової системи літературного твору ;
- проаналізувати етико-філософський зміст, семантику, роль і функції заголовку роману “Dairy of a Bad Year”.

Предметом літературознавчого аналізу обрано особливості поетики заголовку роману “Dairy of a Bad Year” як важливого структуротворчого компонента просторово-часового континууму твору.

Об’єктом дослідження є заголовок роману і власне сам роман Дж.М. Кутзее “Dairy of a Bad Year”.

Заголовок – це повноправний компонент, «змістовний згусток», «своєрідний ключ до розуміння тексту» [Васильева 2005, С. 1], «домінанта, яка визначає собою будову оповідання» [Выготский 1968, С. 204], «закручена пружина, яка розкриває свої можливості в процесі розгортання» [Гальперин 1981, С. 133]; це перший знак художнього твору, який бере на себе основне навантаження за подолання межі поміж зовнішнім світом та художнім простором твору.

Назва – це найперше з чим зустрічається читач, взявши книжку у руки. Це перша інформація про роман, яка повинна зацікавити читача або хоча б надати уявлення що до нього. Ця інформація може бути як контурною, загальною, так і хибною, помилковою, але може дати і конкретне представлення про зміст.

В аспекті семіотики заголовок художнього тексту визначається як «номінативно-предикативна одиниця тексту, яка знаходиться в спеціальній функціонально закріпленій позиції і служить одночасно і іменем художнього твору, і індивідуально-авторським висловленням про нього» [Кожина 1986, С. 10]. В деяких випадках заголовок в стиснутій формі передає основну тему твору, причому усвідомлення теми, закладеної в заголовку, читачу приходиться ретроспективно, повертаючись до заголовку, після прочитання тексту. Кінець тексту «змушує читача знов, зараз вже імпліцитно, звернутися до заголовку, щоб розшифрувати основу номінації художнього тексту» [Кожина 1986, С. 5]. Тобто заголовок стає ключем до розуміння твору тільки за вимогою його повної семантизації. А це, в свою чергу, можливо лише за прочитанням тексту – тільки тоді, коли здійснюється інтеграція назви текстом» [Тураева 1986, С. 53]. Ось чому заголовок, з якого починається читання, «виявляється рамочним знаком, потребуючим повертання до себе» [Кухаренко 1988, С. 92]. Повне осмислювання заголовку, в переважній більшості випадків, можливе лише в мегаконтексті, на широкому історично-філологічному фоні тому, що багато які заголовки мають алюзії і потребують від читача знання в міфології, в історії літератури, в історії релігії [Тураева 1986, С. 53].

Заголовок призваний звернути увагу читача, зацікавити його прочитати книгу, встановити з ним контакт, тобто будучи першим знаком твору, заголовок виявляється ще й передтекстовим періодом. В передтекстовому періоді читач отримує перше уявлення про твір. Можливість складання цього першого уявлення і свідчить про прогнозуючу функцію заголовку, яка бере участь у формуванні читацької настанови на сприйняття художнього твору [Слухай 2000].

З психолінгвістичної позиції А. А. Брудний [Брудный 1988, С. 3-9] виділяє три етапи сприйняття заголовку:

- 1) безпосереднє сприйняття (інтерпретація заголовка до тексту), причому первісна гіпотеза розуміння заголовку залежить від екстралінгвістичного фактору – тезаурусу читача;
- 2) динамічне сприйняття (інтерпретація заголовку в тексті);

3) кінцеве сприйняття (інтерпретація заголовку після прочитання тексту).

В залежності від характеру протікання цього поетапного процесу вчений пропонує виділити дві групи заголовків: нейтральні, – які потребують ідентичності первісного, динамічного та кінцевого сприйняття, і в такому разі читацький варіант заголовку співпадає з авторським, і текстотвірні заголовки, - вони виступають темою оповідання, текст якого служить їм ремою.

Заголовок грає певну роль у розподілі інформаційного потоку тексту. Глибоке дослідження співвідношень заголовку і тексту представлено в роботі Н. А. Кожевникової [Кожевникова 1986, С. 106-140]. Заголовки поділяються на декілька типів:

- 1) проспективного типу, які проспективно прогнозують текст;
- 2) ретроспективного типу, які апелюють до мегаконтексту культури (заголовки-цитати, заголовки-послання, присвячення);
- 3) ретро-проспективного типу, які апелюють і до мегаконтексту культури, і проспективно прогнозують текст.

В сучасному літературознавчому дискурсі виділяють такі різновиди заголовків: 1) жанрові; 2) персональні (епоніми); 3) хронотопні; 4) ремінісцентні та алюзійні [Челецька 2006, С. 13].

Досліджуваний роман «Щоденник поганого року», на перший погляд, за безпосереднім сприйняттям має заголовок проспективного типу, біографічної спрямованості, з хронотопічним значенням. Перша думка читача - що він тримає в руках книгу-біографію, в якій будуть описуватися події одного з невдалих років головного персонажу. Але не все так однозначно та прозоро, інакше це не був би Дж. М. Кутзее. В його творчості не можливо знайти хоча б два романи, які б були побудовані за однією схемою. Стиль викладання інформації специфічний. Складовою часткою заголовку, як відзначає Заградка М. [Заградка, С. 1], є ім'я автора, тому що воно дає більш зрозумілості, що можна очікувати на сторінках книги, яку тематику, який стиль. Ім'я автора та заголовок книги взаємопов'язані. Рік написання книги також грає роль першої інформації, тому що включає твір до часового контексту.

Як стверджував У. Еко [Еко 1988, С. 5-78], сліпий + бібліотека = Борхес, за цією ж аналогією мізантропія + ПАР = Кутзее. Його впізнаєш одразу, за йому притаманними жорсткістю та прямою, і песимізмом. Він знає де знайти больові точки, але не за для того, щоб вплинути на емоції читачів, а тільки як в якості маргінального зразку.

Протагоніст роману, відомий письменник похилого віку, родом з Південноафриканської республіки, пише за замовленням німецького видавництва серію коротеньких есе про сучасний світ, політику, насильство, мистецтво, людину – тексти приводяться повністю, під заголовком «Strong Opinions». Письменнику подобається гарна молода жінка, його сусідка. Він наймає її секретаркою для полегшення своєї роботи. Спочатку вона нічого не розуміє в його текстах, гадає, що він просто хоче переспати з нею. Дівчина ділиться своїми думками зі своїм бойфрендом, який, звичайно, біситься і замислює різні підступні плани проти письменника. Але з часом відношення дівчини і до свого бойфренда, і до письменника починає плавно змінюватися...

З самої першої сторінки читача інтригує розташування тексту. Кутзее ділить сторінку на три окремих полоси. Сторінка книги виступає як високоінтелектуальна альтернатива мультіекраного телевізору: зверху – розміщується одне есе із серії «Стійкі погляди» на демократію, анархізм, Мак'явеллі, тероризм, педофілію та інші жорсткі теми оточуючого сучасного світу; посередині – звіт про головного героя про його відносини з секретаркою, яка надає письменнику, як душевну так і фізичну підтримку; та найнижча полоса належить для власних висловлювань секретарки Ані, її думок та поговорів зі своїм бойфрендом. Кутзее пропонує своєму читачу самому обрати як знайомиться з його романом: звичайним способом – читаючи сторінку за сторінкою, або кожну полосу окремо.

«Щоденник поганого року», почасти, є автобіографічним. Головний персонаж, якого секретарка Аня глузливо іменує «Señor C.» (англійський варіант ім'я автора - J. M. Coetzee), - дзеркальне відображення Дж. М. Кутзее. «Señor C.» майже одного віку з автором, також він є південноафриканським письменником, який переїхав в Австралію, той же є автором опису під назвою «Очікування варварів» («Waiting for the Barbarians»). А якщо, в якийсь мірі, цей роман є автобіографією, то слово «щоденник» в заголовку роману найбільш доречно. Саме щоденнику можна довірити свої думки, погляди, найважливіше, але все це наболіло не лише одній конкретній людині, а всьому людству в цілому. Тобто «щоденник» є символ людського життя в цілому. А двозначність заголовку стає однією з провідних тем роману.

У заголовку роману чітко проявляється один з основних принципів літератури постмодернізму – принцип подвійного кодування. Як відомо, американські дослідники Ч. Дженкс та Тео Д'Ан, взявши до уваги іронічне зіставлення різних літературних форм та художніх течій, що були характерні постмодернізму, запровадили в літературну термінологію поняття «подвійного кодування» [D'Haen 1986, p. 226]. Вищезгадане іронічне зіставлення, на їхню думку, і виділені Р.Бартом коди (герменевтичний,

проайретичний, символічний, семний, референційний) функціонують як дві великі кодові надсистеми, що двічі кодують постмодерністський текст. Завдячуючи заголовку роману Кутзее, він стає привабливим як для масового, так й елітарного читача. У даному романі використовуються схеми таких жанрів, як «роман кохання» (принцип класичного любовного трикутника), автобіографічний роман, документальний роман, роман – есе, тощо. Водночас елітарний читач виявить у романі високі філософські проблеми смислу людського існування.

Погляди та бачення сучасного світу наскрізь пройняті песимізмом. Наприклад, в есе про погляди що до забою скоту Кутзее висловлює особисті враження до кулінарії з позиції завзятого вегетаріанця в такому стилі: “The kitchen... a place where, after the murders, the bodies of the dead are brought to be done up before they are devoured” [Coetzee 2007, p. 63]. («Кухня - це місце, куди, після убивств, приносять мертві тіла для того, щоб їх розчинити, перед тим як їх зжертити»). Автор поки нічого позитивного ні в чому, що його оточує не знаходить, тому це щоденник поганого року. Але він уточнює, що поганий саме цей один рік (не «роки», «епохи» тощо): категорія однини вказує на стадіальність, залишає читачеві надію на краще, майбутні зміни.

Отже, початкові очікування читача (знайти у творі опис виключно особистого життя, перейнятися песимістичним настроєм автора, зануритися в «погану» атмосферу) у процесі знайомства із романом та осмислення його глибоко філософського змісту – не виправдовуються: «Щоденник поганого року» – твір про усе людство, сповнений гуманістичного пафосу і віри у краще майбутнє. Таким чином заголовок має також хронотопне значення, розкриває часові рамки роману. Насичуючи свій роман алюзіями та ремінісценціями, автор переміщає читача з одного простору до іншого: Австралія, Америка, Франція, Африка, Росія, Ірак, Японія та інші країни. Всі вони пов'язані сумними, жорстокими подіями чи вчинками, до яких причасне все людство.

Отже, заголовок «Щоденник поганого року» належить до ретро-проспективного типу, з символічним прогнозуючим навантаженням негативного плану та проявом прийому подвійного кодування, що є типовим для постмодерністської парадигми.

У жанровому відношенні роман «Щоденник поганого року» є симбіозом художнього та документального роману, з історичними та біографічними кліше.

Висновки: підбиваючи підсумки слід відзначити, що у романі «Щоденник поганого року» заголовок є багатозначним та розмитим, конкретним та абстрактним одночасно. Осмислюючи минуле й сучасне, як особисте, так і загальнолюдське водночас, автор змушує замислитися, відчутти тонше, стати більш терпимим, співчутливим і більш вдумливим. Таким чином, у заголовку роману «Щоденник поганого року» представлені основні жанрові, тематико-проблематичні, філософсько-естетичні характеристики досліджуваного роману. Проведений у статті аналіз є початком подальшого аналізу поезики роману «Щоденник поганого року».

Література

- Брудный А.А. О сознании текста // Мысль и текст: Сб. науч. тр. / Под ред. А.А.Брудного. – Фрунзе, 1988. – С. 3-9.
 Васильева Т. В. Когнитивно-функциональные аспекты заголовка (на материале современного американского рассказа): автореф. дис. ... канд. филол. наук / Т.В. Васильева. – М., 2005. – С.1. *Выготский Л.С.* Психология искусства. – М., 1968. – С. 204.
Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. – М., 1981. – С. 133. *Заградка М.* Пoesтика заглавий русской литературы XX века // www.russian.slavica.org *Кожевникова Н.А.* Слово в тексте // ее же Словоупотребление в русской поэзии начала XX века. – М., 1986. – С.106-140. *Кожина Н.А.* Заглавие художественного произведения: структура, функции, типология / Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – М., 1986. – С. 5-10. *Кухаренко В.А.* Интерпретация текста. – М., 1988. – С. 92. *Слухай Н.В.* Художественный образ в аспекте лингвистики текста.- Симферополь: Крымское учебно-педагогическое государственное издательство, 2000. *Тураева З.Я.* Лингвистика текста. – М., 1986. – С. 53. *Челецька М.М.* Пoesтика заголовкового комплексу в ліриці Івана Франка: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література» / М.М. Челецька. – Л., 2006. – 20 с. *Еко У.* Заметки на полях «Имени Розы» // Иностранная литература. – 1988. - №4. – С. 5-78. *Coetzee J. M.* Diary of a Bad Year / J.M. Coetzee. – London: Vintage, 2008. – p. 231. *D'Haen T.* Postmodernism in American Fiction and Art // Approaching Postmodernism. – Amsterdam\$ Philadelphia, 1986. – p. 226. *Marr A.* He is both fish and fowl // Telegraph // www.telegraph.co.uk

VASYLYNA K.M.

(Zaporizhzhia National University)

AESTHETIC EXPERIMENTS IN THE REALM OF ENGLISH RENAISSANCE ROGUE LITERATURE: ROOTS, EVOLUTION, HISTORICAL AND CULTURAL PERSPECTIVE

The article deals with the peculiarities of English Renaissance rogue literature development at the early stage of its formation when men-of-letters tried to depict a new social phenomenon and thus turned to creative experiments in search of feasible means and ways of portraying life of the declassified.

Key words: Renaissance, mannerism, rogue literature, books of vagabonds, conny-catching pamphlets, narrative strategies, genre, genre type.

Василина К.М. Естетичні експерименти у сфері англійської ренесансної кримінальної літератури: витоки, еволюція та історико-літературна перспектива. Статтю присвячено вивченню особливостей розвитку англійської кримінальної літератури на ранній стадії її становлення, коли митці, намагаючись відтворити у тексті нову реалію соціального буття, вдавалися до творчих експериментів у пошуках адекватних прийомів та способів змалювання життя декласованих елементів.